

Hem al·ludit, més amunt, al cas particular del txec i de l'eslovac, dos parlars que eren primer dos dialectes d'una mateixa llengua (lingüísticament parlant) i que ja poden considerar-se com a separats en dues llengües. Ara bé, en el pla sociopolític, les coses han estat diferents, com ho podem veure en la part corresponent d'aquest llibre:

Amb la creació de l'estat de Txecoslovàquia, el 1918, les dues modalitats literàries, la txeca i l'eslovaca, es convertiren en llengües oficials de les seves respectives comunitats i cooficials de l'estat conjunt. Amb la separació de Txèquia i Eslovàquia el 1993, «txec» i «eslovac» són les úniques llengües oficials respectives. (p. 218)

Com s'haurà pogut veure amb els exemples que hem anat escollint de llengües, dialectes o parlars diversos, i a tall de conclusió, l'interès d'aquest llibre de Jaume Corbera és triple pel que fa al seu contingut: ofereix, en cada cas, un resum de la història política, una descripció de cada una de les parles existents i unes precisions sobre les relacions passades i actuals del país o regió amb Catalunya o els Països Catalans. Afegirem, per acabar, que aquesta obra escrita en català «estàndard», amb alguns trets del parlar baleàric, pot ser llegida no sols per un ample públic de catalanoparlants que no es limita als especialistes de lingüística, sinó també d'occitanistes, sense comptar tots aquells d'arreu del món que saben llegir i entendre el català. Si més no, és el que podem desitjar-li al llibre.

GÓMEZ DURAN, Gemma: *Gramàtica del català rossellonès*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2016.

CLAUDI BALAGUER

Universitat de Perpinyà
ratapenada@yahoo.com

A l'abril del 2016 sortia aquest llibre de 193 pàgines sobre el català de la Catalunya del Nord. Es tracta de la versió escurçada d'una tesi (tenia originàriament 493 planes) presentada el 2011 dirigida pel professor Joan Mascaró de la Universitat Autònoma de Barcelona i codirigida per Joan Peytaví de la Universitat de Perpinyà. L'obra s'emmarca en una llarga tradició d'obres gramaticals (Puiggarí, Saisset, Pastre i Grandó) i lingüístiques (Fouché, Guiter i Costa) produïdes a la Catalunya del Nord, completades per diversos articles i llibres de Joan Pau Escudero i Joan Peytaví.

Com ho anuncia molt bé l'autora a la introducció, el català septentrional és una de les varietats menys estudiades de l'àmbit català. Equipara, com ja és usual amb molts lingüistes, el nom rossellonès amb septentrional tot i que n'exclou

l'àrea cerdana. Personalment, em sembla més adient emprar septentrional per al conjunt del català parlat a la Catalunya del Nord i servir el nom rossellonès per a les parles de la plana del Rosselló ja que existeixen certes diferències més o menys marcades amb el conflentí, el vallespirenc i palesament el capcinès, varietat que s'allunya(va) més encara del rossellonès en molts aspectes, sobretot a la morfologia verbal, que les parles de Cerdanya.

La *Introducció* (ps. 9-27), ben documentada, fa un repàs bastant exhaustiu dels estudis nord-catalans sobre la llengua pròpia, i ens ofereix després una visió sociolingüística ben resumida, molt completa i interessant, amb dades precises sobre la substitució lingüística i la recuperació de la llengua. Tot seguit arribem a un dels apartats més rellevants del llibre que tracta de la tria de la designació «rossellonès», s'endinsa en la variació dialectal i la relació amb l'occità, dóna els criteris de transcripció i explica el *Model de llengua de la redacció* (ps. 25-27), un dels punts més arriscats del treball.

Més que descriptiva, aquesta gramàtica es vol prescriptiva i amb la redacció «rossellonitzant», inesperada i sorprenent, del llibre toquem de ple el problema de l'escriptura catalana a la Catalunya del Nord o fins i tot de l'escriptura dialectal en general. «Què s'ha d'escriure?» i/o «què es pot escriure?» ja és una tria bastant complexa per als mateixos nord-catalans com es pot comprovar als llibres dels autors més famosos Joan-Lluís Lluís o Joan-Daniel Bezsonoff, malauradament deixats a banda en el marc de l'estudi, i també a les anàlisis d'en Joan Peytaví. L'opció imperant actualment, em sembla, és la de privilegiar el lèxic propi però d'evitar trets morfològics massa marcats.

A més a més des d'una perspectiva nord-catalana, poden costar d'entendre certes tries de l'autora, com ara per quin motiu s'accepta la negació *pas* (tot i que en occità es pugui escriure així i que sigui habitual en francès oral, a la llengua de Molière no s'accepta aquesta reducció a l'escrit) i en canvi es rebutgen les formes plenes *me*, *te* i *se* (quan de fet aquestes eren les de la llengua antiga i encara s'empenen a diverses altres varietats catalanes), tan simbòliques en frases bàsiques com *com te diu(e)s?* Pel que fa a la morfologia verbal ens diu l'autora: «considerem que s'ha d'adaptar al rossellonès ja que es fa al valencià o al mallorquí» (p. 26). Veiem per la llengua d'escriptura del text que s'accepten doncs les formes *tén* i *vén* per *té* i *vé* (variants presents a gran part del Rosselló i del Conflent segons el mapa 59 de l'ALPO però absents al Vallespir i al Capcir), i per alguns exemples les formes particulars de la segona persona del singular *planyes*, *bates* i *bulles*. Suposem aleshores que s'ha de generalitzar l'ús de la vocal *-e-* i que també s'haurien d'usar les variants *dines*, *creues* i *escriues* per exemple.

La segona part, menys polèmica, tracta de *Fonètica i fonologia* (ps. 29-60), de la qual es pot destacar el particularisme capcinès amb la seva vocal [ø], i en la qual s'estudien després de les transformacions de les ròtiques (ps. 36-38) alguns particularismes com la reducció de *-ix* a [j] (ps. 40-41), les assimilacions (ps. 41-44) tot parant esment en la pressió creixent del francès (ps. 44-49) no només en el lèxic sinó també en la integració de vocals, i més rarament de consonants, inicialment

forasteres. La part dedicada al vocalisme es limita a dues pàgines (contra 33 a la tesi, que comptava amb una anàlisi extensa del canvi de [o] > [u]) i no tracta les reduccions vocàliques (-ei- > [i], -au-, -eu- > [u]), ni tampoc el pas d'algunes [ə] a [u] (a *begut*, *eruga* i el famós *eixerit*) i ignora l'afèresi, freqüent a gran part del català septentrional. La part sobre consonantisme és en canvi més rica i densa (més de deu pàgines), amb per exemple un estudi molt extens sobre les ròtiques i les assimilacions. Si l'absència d'epèntesi dels grups -lr- i -nr- apareix en canvi a la morfologia verbal (p. 109), no s'evocuen les metàtesis (com ara **barguer* per *braguer* o **crompar*), més nombroses encara al Capcir, ni tampoc les pròtesis (**dobrir* o **nalt/dalt*) entre d'altres.

S'arriba després al tercer capítol, que representa la part central i més gruixuda del llibre. Aquest apartat tracta de la *Morfologia* (ps. 61-120), en la qual s'estudien els articles tot notant el particularisme capcinès que ha mantingut *lo* que s'oposa a *el* (gairebé general actualment a tota la Catalunya del Nord), algunes especificitats septentrionals com *llur*, la conservació del demostratiu *aqueix* i sobretot de manera molt precisa els pronoms proclítics i enclítics amb taules molt ben elaborades i molt explícites. S'arriba després a la flexió verbal (a partir de la p. 94) amb taules que resumeixen els models de conjugació, un apartat sobre la conservació i l'especificitat del passat simple al Capcir i una comparança amb l'occità veí gràcies a mapes del Sacaze (ps. 107-108).

Aquesta darrera part genera alguns dubtes sobretot pel que fa a la generalització indiscriminada de la -i com a marca de primera persona a l'imperfet. Segons les dades tretes de la flexió verbal d'Alcover o de l'ALPO, l'extensió del tipus -*ii* (*voldrii* en el cas de l'*Atlas* d'en Guiter, mapa 561 'je voudrais') sembla tenir una extensió molt limitada i amb males penes abraça menys d'un sisè de l'àrea rosellonesa. A més a més si una forma com *cantavi* no presenta cap gran problema, **voldrii* o fins i tot **volrii* causen per la presència de les dues -i- certa estranyesa gràfica.

El capítol dedicat a la *Sintaxi* (ps. 121-169) també ocupa un espai destacat a l'obra. S'hi estudia per exemple la posició del subjecte, la concordança, els comparatius i superlatius, i sobretot la negació tan notable del territori nord-català feta només amb *pas*. També s'hi consignen diverses preposicions generalment peculiars a l'àrea septentrional (*ca / xo*, *dins*, *per*, *sus*) i diversos modificadors.

Com en diversos casos, es pot lamentar que no es fessin referències més freqüents a les dades dialectals de l'ALPO o del Sacaze, com ara en el cas de *xo* (= a ca de, p. 156). Així s'hauria pogut indicar que existeix un mapa, el 137 *chez nous*, a l'*Atlas* de Guiter que permet d'observar les diverses traduccions obtingudes. A més a més aquest ens permet de veure una extensió aproximada de l'ús usual d'aquesta solució i alhora la presència de la variant *ço* a Talteüll i a diversos punts costaners (Canet, Sant Nazari i Alenyà).

La gramàtica s'acaba amb un petit glossari (ps. 171-173) que comprèn gran part de les paraules més emblemàtiques del català septentrional (com a *l'encop*, *arrestar*, *atudar*, *bola de picolat*, *empregar* i moltes altres), un índex alfabètic de

conceptes que permet d'orientar-se en l'obra (ps. 175-177), una bibliografia bastant extensa (ps. 179-190) i l'índex general.

Pel que fa a la bibliografia, aquesta és dissortadament molt més reduïda que la que apareixia a la tesi, tot i que hi figurin obres que no hi constaven abans com ara el DCVB o alguns articles sobre morfologia. Probablement hauria estat més aclaridor separar les obres més utilitzades com l'ALPO i sobretot el Sacaze, que no em sembla prou visible. De fet sap greu veure com la producció d'en Jordi Costa ha estat una de les víctimes de la reducció de la bibliografia original. La recerca poc divulgada, i en gran part inèdita en el cas de la seva tesi, d'aquest lingüista rossellonès, probablement mereixia més atenció. Pel que fa a l'occità també hi falten algunes obres essencials com ara *Lo vèrb occitan* de Patric Sauzet i Josiana Ubaud o fins i tot alguns elements de la producció del lingüista i historiador occità Patrici Pojada.

Finalment tot i que s'evoca el tema dels gitanos (p. 18), l'únic col·lectiu majoritàriament catalanoparlant a la Catalunya del Nord, l'afirmació «parlen la varietat rossellonesa» es mereixeria més matisacions, com ho ha estudiat àmpliament Joan Pau Escudero.